

PROSJEKTRAPPORT

"Samhandling på tværs"

2008-2010

Utvikling av en demensomsorg med helhetlig og sammenhengende tiltakskjeder

PROSJEKTNAMN

Ingunn Sund Forbord

PROSJEKTLEDER

Ingunn.sund.forbord@verdal.kommune.no

e-post

74048200

telefon

Verdal
STED

01.10.10
DATO

BAKGRUNN

Det er en markant økning av ulike demenssykdommer i samfunnet i dag. Det kan antas at 66 000 mennesker i Norge har demens, og at 10 000 mennesker årlig rammes av demens (St.meld.nr 25 2005-2007). Hvis det antas at hver enkelt person med en demenssykdom har minst fire nære familiemedlemmer, er demens en tilstand som angår mer enn 250 000 mennesker i Norge, og pr. 2010 omlag 720 personer i Verdal kommune.

Framskrivningen av forventet antall demente i Verdal kommune

Utrekningen basert på prosentvis fordeling i befolkningen (tall SSB- statistikkbanken 03.07.08).

	2010	2015	2020	2025	2030
65-69	6	9	9	8	8
70-74	9	13	19	19	18
75-79	21	24	35	51	50
80-84	51	44	53	78	115
85-89	68	60	53	64	99
90+	42	49	45	43	50
Totalt antall demente	199	199	214	264	340

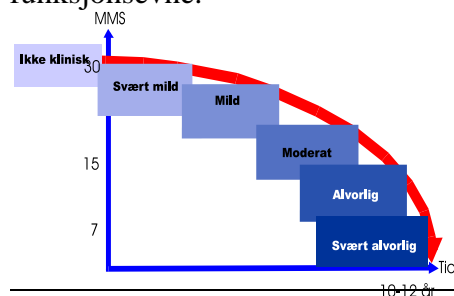
Tjenestetilbudet til denne gruppen er flere steder lite tilfredsstillende, og det mangler ofte et samarbeid mellom de forskjellige ledd i kommunens behandlingkjede. Dette skal kommunene arbeide videre med gjennom demensplan 2015 - ”den gode dagen”.

Dagens tjenestetilbud skal forbedres og tilpasses, og framtidens tiltakskjede for mennesker med demens skal planlegges.

Verdal kommune har manglet en helhetlig systematisering av dette arbeidet. Dette er bakgrunnen for at kommunen i 2008 etablerte et prosjekt kalt ”samhandling på tvers”. Målet med prosjektet har vært å utvikle en demensomsorg med helhetlig og sammenhengende tiltakskjeder:

- Pasienten skal få et kommunalt tilbud slik at de kan bo hjemme så lenge dette er faglig forsvarlig.
- Pasient/ pårørende skal føle at hverdagen er trygg og bærer preg av kontinuitet og tillit til å få nødvendig hjelp når behovet er der.
- Tjenester skal være tilpasset den enkelte i den fasen av sykdomsutviklingen den enkelte befinner seg i.

Berger-skalaen deler utviklingen av en demenssykdom i seks trinn på bakgrunn av funksjonsevne.

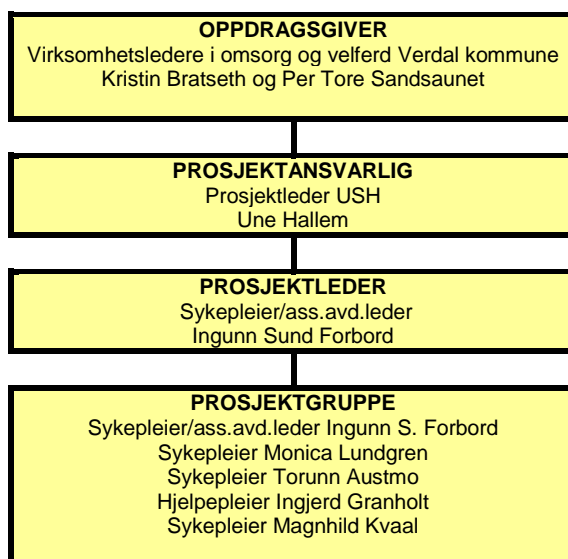

Denne inndelingen er praktisk, spesielt for dem som har ansvar for å planlegge og tilrettelegge tjenestene. De første trinnene vil forenklet si at personen kan klare seg i eget hjem med tilbud fra eks. hjemmetjenesten, dagtilbud og avlastningstilbud. Trinn fire tilsier en tett oppfølging, og på trinn fem og seks må det gis muligheter for heldøgns omsorg, enten i omsorgsbolig eller i sykehjem (*glemsk, men ikke glemt! Rapport 15-1486 helsedirektoratet*).

GJENNOMFØRING IFT PROSJEKTPLAN

Organisering

Aktivitetsplan

Nr.	Når	Aktivitet
1	Jan 2008	Ressursgruppe demens etablert
2	08.04.08	Fagnettverk demens etablert
3	07-08.05.08	Oppstartskonferanse modell kommuneprogrammet (Molde)
4	Juni 2008	Oppstart av prosjektet "gården som opplevelsesarena" 2008
5	13.08.08	Pressekonferanse på Lein gård vedr. demenssatsning i Verdal kommune+ Møte med nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse
6	18.08.10	Dialogmøte modellkommuner i NT og Fylkesmannen i NT
7	20.08.08	Møte i ressursgruppen
8	26.08.08	Kurs - kartlegging/ diagnostisering
9	08.09.10	Møte med aktivtørene vedr. Modellkommuneprogrammet
10	11.09.08	Møte vedr. planlegging av fagdag

11	02.10.08	Møte vedr. planlegging av fagdag
12	15.10.08	Fagdag demens. Tema: pårørende
13	29.10.08	Evalueringsmøte fagdag
14	03.11.08	Planleggingsmøte- "aktiv på ettermiddag"
15	12.11.08	Planleggingsmøte -" aktiv på ettermiddag"
16	20-21.11.08	Demensomsorgens ABC. Seminar på Gardermoen.
17	11/12-08	Prosjektet "aktivitet på ettermiddag" gjennomføres
18	Januar 2009	Oppstart av prosjektet "gården som opplevelsesarena" 2009
19	Januar 2009	Inngår samarbeid med Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse og alderspsykiatrisk team, sykehuset Levanger vedr, spredning og implementering av Demensomsorgens ABC i sørdelen av Nord-Trøndelag
20	06.01.09	Møte med Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse+ pressekonferanse
21	07.01.09	Møte i ressursgruppa
22	02.02.09	Møte vedr. planlegging av oppstart nye pårørendekurs
23	04.02.09	Oppstart pårørendekurs 2009
24	02.03.09	Møte i ressursgruppa
25	13.03.09	Modellkommunesamling
26	17.03.09	Møte i ressursgruppa
27	01.04.09	Møte med aktivtører på dagtilbudene
28	26.03.09	Møte med virksomhetsledere vedr. innhold og organisering av dagtilbud
29	22.04.09	Møte med Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse vedr. modellkommune programmet
30	12.05.09	Oppstart samarbeidsprosjekt med HiNT, Senter for omsorgsforskning og Stjørdal kommune
31	27.08.09	Møte i ressursgruppa
32	01.09.09	Etablering av demensteam i Verdal kommune
33	01.10.09	Møte i ressursgruppa
34	26.10.09	Møte vedr. fagdag
35	01.12.10	Modellkommunesamling.
36	07.01.10	Oppstart "inn på tunet", dagtilbud på gård for hjemmeboende personer med hukommelsesvansker/demens
37	27.01.10	Fagdag. Tema: atferd, tvang og rettsikkerhet i demensomsorg
37	01.06.10	Demensnettverk i Nord-Trøndelag etablert
	01.09.10	Evalueringsrapport

MÅLREALISERING

Mål for prosjektet

Helhetlig tiltakskjede i demensomsorgen.

Mandat for prosjektet (i.h.t prosjektplan)

- **Kompetansekartlegging:** Skaffe til veie oversikt over hvilke ansatte i Verdal kommune som har videreutdanning eller annen relevant kompetanse innen fagområdet aldring og demens
- **Fagnettverk:** Etablere et fagnettverk innefor fagområdet demens i Verdal kommune. Nettverket skal bestå av ressurspersoner fra hjemmesykepleien og sykehjem som jobber med personer som har hukommelsesvansker eller demenssykdom. Faste møteplasser etableres og det settes opp plan for møtetidspunkt. **Det etableres et arbeidsutvalg/ressursgruppe bestående av 3 personer og det skal velges leder for nettverket.** Ressursgruppen skal arrangere et fagseminar for fagnettverket i 2008.
- **Kompetanseheving:** Utarbeide en struktur for kompetanseoppbygging. Fokus på kompetanseutveksling mellom enhetene. Ansatte som innehar kompetanse som etterspørres av andre enheter i Verdal kommune kan etter avtale brukes ”på tværs” av virksomhetsområder og avdelinger. Hensikten er å dele og utvikle ny kunnskap. Dette kan være hospitering, internundervisning og veiledning.
- **Pårørendekurs:** Kurs for pårørende til personer med demenssykdom etableres som et fast tilbud i Verdal kommune.

GJENNOMFØRING

Jf. mandat i prosjektet.

I starten av prosjektperioden ble Verdal kommune med som modell kommune i et treårig (2007-2010) nasjonalt utviklingsprosjekt for å bedre kvalitet og kapasitet i primærhelsetjenesten for personer med demens og deres pårørende. Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse har utført dette arbeidet på oppdrag fra Helsedirektoratet og har vært en del av satsningen i forbindelse med Demensplan 2015. Tre utviklingsprogram:

- *Utviklingsprogram om utredning, diagnostikk og opprettelse av demensteam/demenskoordinator*
- *Utviklingsprogram om dagtilbud og avlastningsordninger tilrettelagt for personer med demens*

- *Utviklingsprogram om tilbud til pårørende - pårørendeskoler og samtalegrupper*

Fokuset til prosjektgruppen har i prosjektperioden vært knyttet til områdene i utviklingsprogrammene. Hovedfokus har vært rettet mot: dagtilbud, tilbud til pårørende og etablering av demensteam. I tillegg har kompetansebygging vært sentralt.

Etablering av ressursgruppe

4 ansatte ble av ledelsen forespurt om å utgjøre arbeidsutvalget/ ressursgruppen. Denne var sammensatt ”på tværs” av distrikt og avdelinger, med ansatte fra både institusjon og hjemmetjeneste. Gruppen ble konstituert i januar 2008.

Informasjonsmøte/ idedugnad - Fagnettverk

Ressursgruppen inviterte ansatte på enhetene i omsorg og velferd til et informasjonsmøte. Målgruppe: helsepersonell med videre- og eller etterutdanning innenfor demens/ eldreomsorg og/eller helsepersonell med spesiell interesse for å jobbe med personer med demenssykdom. Formål: Etablere fagnettverk ”på tværs” i kommunen. 11 personer møtte. Det var tenkt at nettverket skulle møtes jevnlig for å utveksle erfaringer og dele kompetanse. I mandatet lå det også at ressursgruppen skulle arrangere et fagseminar for fagnettverket i 2008. Etter etablering har det ikke vært spesielle møter for hele dette nettverket. Ressursgruppen har i stedet valgt å tenke større og bredere. I prosjektperioden har de arrangert to fagdager. Målgruppen har vært kommunehelsetjenesten i hele Nord-Trøndelag. Etter hvert i prosjektperioden ble det dessuten tydelig at hvis man skulle nå hovedmålet for prosjektet ville det være viktig å etablere et demensteam i kommunen. Dette ble derfor et viktig delmål man ønsket å jobbe mot.

OPPSUMMERING

Ressursgruppen har gjennom prosjektet jobbet strukturert og målbevisst i et tett samarbeid med virksomhetsledere, utviklingskoordinator og administrativ ledelse i Verdal kommune. Det har også vært tett samhandling med ansatte i ulike deltjenester og avdelinger som bistår personer med kognitiv svikt. Eksisterende tilbud er videreutviklet og nye tiltak er etablert for å skape en helhetlig tiltakskjede i demensomsorgen. Vi mener vi er på god vei til måloppnåelse, men aldri så god at en ikke kan bli bedre!!

Tilbud pr. oktober 2010:

Dagtilbud

Målgruppe: hjemmeboende personer med hukommelsesvansker/demenssykdom.

Gården Lein Vestre

En dag i uka møtes vi på gården Lein Vestre for aktiviteter og gode måltider. Transport inngår i opplegget.

[Se mer informasjon om dagtilbudet på Lein Vestre.](#)

Verdal Bo og Helsetun

En dag i uka treffes vi på aktivitetsstua ved Verdal Bo og Helsetun. Ulike aktiviteter og trivsel ut fra årstid, interesser og sammensetning. Transport inngår i opplegget. Det er muligheter for å være med på en av dagene eller om ønskelig begge.

Pårørendetilbud

Pårørende grupper

Verdal kommune arrangerer årlig samtalegrupper for pårørende. Dette er et kurs som strekker seg over 4-5 måneder. Vi treffes 7 ganger med 2-3 ukers mellomrom.

Eksempler på tema:

- Hva er demens
- Rettigheter
- Kommunikasjon
- Sorg og tap
- Hjelpemidler
- Hjelp til problemløsning i hverdagen.

Det er både interne og eksterne forelesere.

Å treffe andre i samme situasjon er kanskje noe av det viktigste med samtalegruppene.

Pårørendecafe

Åpen cafe for pårørende til personer som er rammet av demens. Et uformelt treffpunkt for å møte andre i samme situasjon. Fagpersoner til stede. Tema og opplegg etter ønske fra deltagerne.

Kafeen er åpen andre tirsdag hver måned i kantina/arbeidsstua ved Ørmelen bo og helsetun.

Les mer om tilbudet her:

<http://www.verdal.kommune.no/Documents/omsorgstrygdsosialetjenester/parorendecafe.pdf>

Boformer

Verdal bo og helsetun

Heimtun: Har 11 plasser tilrettelagt for personer med demens. Tilhørende sansehage.

Ørmelen bo og helsetun

Fredheim: Avdeling som er delt i tre tilrettelagte enheter for personer med demens og alderspsykiatri. 6-7 beboere ved hver enhet. Tilhørende sansehage.

Støttekontakt

Det er muligheter for å søke om støttekontakt til personer med demens. Støttekontakt får råd og veiledning.

Kompetanse

Tjenestetilbudet til demente i Verdal kommune har som mål å ivareta den dementes verdighet (Verdimeldingen, St.meld.nr.26 1999-2000): Møtet mellom pasient og tjenesteutøver er selve testen på om helsetjenesten er menneskelig og etisk forsvarlig. Det er ikke mulig å si at helsetjenesten er faglig forsvarlig uten at det medmenneskelige grunnlaget er sikret. Tjenestene skal utøves faglig forsvarlig og gi omsorgsfull hjelp (Helsepersonelloven § 4). Dette tilsier at personalet må ha en etisk og faglig kompetanse som grunnholdning i møte med pasient og pårørende. Gjennom prosjektet er det iverksatt flere tiltak som for å fremme kompetanse innen fagområdene eldreomsorg og demensomsorg. Målgruppen har vært både ansatte i egen kommune og ansatte i kommunehelsetjenesten i andre kommuner:

Studiegrupper i Demensomsorgens ABC

Pr.dd. deltar 28 ansatte fra Verdal kommune. Undervisningssykehjemmet og Helse Nord-Trøndelag, Sykehuset Levanger v/alderspsykiatrisk team, samarbeider med å koordinere ABC- satsningen for sørdelen av Nord-Trøndelag. Det vil si at vi bidrar med spredning av demensomsorgens ABC til andre kommuner i fylket og arrangerer oppstarts- og fagseminar for deltakerne i studiegruppene.

Fagdager

Fagdag demens 2008:Målgruppe: ansatte i kommunehelsetjenesten i N-Tr.lag.220 deltakere. Tema: pårørende.

Fagdag demens (Gjennomført i 2010): Målgruppe: ansatte i kommunehelsetjenesten i N -Tr.lag.250 deltakere Tema ”skal - skal ikke?”- om atferd, tvang og rettssikkerhet i demensomsorg. v/ Forsker Øyvind Kirkevold.

Intern veiledning

Ressursgruppen har veiledet ansatte innenfor ulike deltjenester i egen kommune.

Spredning til andre kommuner

Mange henvendelser fra andre kommuner, både fra kommuner i eget fylke og fra kommuner i andre regioner. Ressursgruppa har deltatt med innlegg på større konferanser, på opplæringsdager i andre kommuner, tatt i mot studiebesøk fra andre kommuner og deltatt på oppstartseminarene i demensomsorgens ABC. Spredningsarbeid vil ha stort fokus også i tiden fremover.

Etter- og videreutdanning

2 prosjektmedarbeidere (sykepleiere) har deltatt på etterutdanningskurs i demens, kurs 1 og 2. Arrangør har vært nasjonalt kompetansesenter i aldring og helse. Flere ansatte har i perioden tatt videreutdanning i aldring og eldreomsorg.

Utviklingsprosjekter i samarbeid med andre

Kapitel 4A i pasientrettighetsloven

I 2009 har det vært gjennomført et kompetansehevingsprogram knyttet til pasientrettighetsloven kap. 4A. Prosjektet har omfattet alle deltjenester i omsorg og velferd. Formålet er at alle som jobber direkte opp imot tjenestemottaker skal ha nødvendig handlingskompetanse i forhold til det aktuelle lovverket. Prosjektrapport er utarbeidet:

<http://www.verdal.kommune.no/Organisasjon/Virksomhetsomrader/Ora-omsorg--og-velferdsdistrikt/Undervisningssykehjem/Prosjektrapporter/kapitel4A/>

”Gården som opplevelsesarena”

Verdal bo og helsetun (Vbh), gjennomførte i 2008 et prosjekt kalt ”Gården som opplevelsesarena for demente”. Erfaringene fra prosjektperioden var svært gode, og prosjektet ble videreført i 2009. Målgruppen for prosjektet har vært beboere på Vbh med hukommelsvansker eller en demenssykdom. Hovedhensikten har vært å skaffe erfaring med å bruke gården som et alternativ til tradisjonelle dagaktiviteter som foregår i institusjon. Prosjektrapport er utarbeidet:

<http://www.verdal.kommune.no/Organisasjon/Virksomhetsomrader/Ora-omsorg--og-velferdsdistrikt/Undervisningssykehjem/Prosjektrapporter/Garden2009/>

”Inn på tunet”

Erfaringene fra prosjektet ”gården som opplevelsesarena” har blitt brukt i planleggingen av etableringen av et dagtilbud i tilknytning til et gårdsbruk (se side 6-Dagtilbud). Målgruppen er hjemmeboende personer med hukommelsvansker eller en demenssykdom. Tilbudet startet opp 01.01.10. Det er knyttet følgeforskning til prosjektet. Samarbeidspartnere: Senter for omsorgsforskning (SOF), Levanger kommune, Stjørdal kommune og Overhalla kommune. SOF har fått en 100 % stipendiatstilling til å følge prosjektet i disse kommunene i tre år. Minimum 80 % av stillingen skal brukes på prosjektet. Det 4. året skal brukes til å skrive doktoravhandlingen.

Interkommunalt kvalitetsutvikling i demensomsorg

Vi har i 2009 deltatt i et utviklingsprosjekt i samarbeid med Stjørdal kommune (UHT), Senter for omsorgsforskning i region Midt-Norge og Høgskolen i Nord-Trøndelag. Prosjektet ble avsluttet vår 2010. Tre delprosjekt ble definert:

Del 1: Utarbeiding av veileder for demensomsorgen. Veileder er lagt ut på nett. Formidling av veileder presenteres på ledersamling for pleie og omsorgsledere i fylket (2010).

Del 2: Undervisning av studenter på 3 året ved sykepleierutdanningen.

Del 3: Tema demensomsorg i praksis med fokus på samarbeid i pedagogisk perspektiv presenteres som kapittel i lærebok. Prosjektmedarbeidere fra deltaker kommunene har skrevet et av bokkapitelen. Bokens målgruppe er sykepleiestudenter og sykepleiere. Les mer om prosjektet her:

http://www.verdal.kommune.no/Documents/omsorgstrygdsosialetjenester/ush_kvalitetsutvikling_demens.pdf

Andre samarbeidspartnere i prosjektperioden

Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse: Siden prosjektstart i 2008 har det vært et nært samarbeid med Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag (FM): Vi har siden i 2009 deltatt en ressursgruppe knyttet til eldre med sammensatte lidelser i fylket. Fokus så langt har vært: demens og alderspsykiatri. FM koordinerer arbeidet i gruppen.

Helse Nord-Trøndelag, Sykehuset Levanger, alderspsykiatriskteam: Vi har samarbeidet om spredning og implementering av Demensomsorgens ABC i Nord-Trøndelag.

Demens i sykehjem: Verdal bo og helsetun og Ørmelen bo og helsetun er med som piloter i et stort sykehjemsprosjekt vedrørende kartlegging av demens. Alle kommuner i Nord-Trøndelag vil få tilbud om å inkludere sine sykehjemsbeboere i en bred kartlegging av demens, atferdsmessige og psykiatriske symptomer, livskvalitet, funksjonsnivå og medikamentbruk. Erfaringene fra pilotene vil bli brukt når de andre sykehjemmene i fylket skal involveres. Resultatene fra kartleggingene vil inngå i et større forskningsprosjekt i regi av HUNT – Det medisinske fakultet- NTNU, Kartlegging av sykehjemsbeboere i Nord-Trøndelag. Prosjektet vil bidra til å bedre kompetanse og rutiner for utredning og behandling av sykehjemsbeboere i Nord-Trøndelag.

Demensnettverk i Nord-Trøndelag: Sammen med de andre modellkommunene og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har vi deltatt i en arbeidsgruppe som har jobbet med å etablere et demensnettverk i Nord-Trøndelag. Nettverket ble etablert 01.06.10.

Ansettelses

Ved opprettelse av nye stillinger eller økt stillingsandel for deltidsansatte på tilrettelagte enheter for personer med demens i institusjon er man tydelig på kompetansekrav - god omsorg til demente krever kunnskap og ikke minst personlig egnethet! Ved ansettelses legges det derfor stor vekt på personlig egnethet blant både sykepleiere, hjelpepleiere og assistenter.

Det stilles krav til ansatte som har vært på kurs eller videreutdanning om å overføre teoretisk kunnskap til praktisk arbeid direkte opp mot tjenestemottakerne og det stilles krav til ansatte som har deltatt på kurs, seminar og lignende om kompetanseoverføring til kollegaer.

Demensteam

Demensteam ble etablert 01.09.10. Dette er en sammensetning av helsepersonell med spesiell kompetanse og interesse for personer med demens og deres pårørende. For tiden er tre ansatte tilknyttet teamet. Organisering: sykepleier i 20 % (koordinator) og to sykepleiere i 10 % hver. Stillingene i demensteam er funksjoner som er lagt til stillingene disse ansatte har i Verdal kommune fra før.

Formål med demensteam: være til hjelp og støtte for personer med hukommelsesproblemer/ demenssykdom og deres pårørende. Demensteamet skal være en base der alle de som har behov for det kan søke råd og veiledning, en kompetansebank både for brukere, pårørende, kolleger, foreninger mv. Oppgaver temaet skal ivareta:

- Formidle informasjon om hvilke tilbud som finnes i Verdal kommune
- Foreta vurderingsbesøk i forhold til behov for pleie og omsorgstjenester
- Tilrettelegging /koordinering av tilrettelagte tjenester til den enkelte
- Hjemmebesøk ved behov
- Være behjelpelig med veiledning i forhold til søknadsskjema
- Være et kontaktledd for fastlegene og spesialisthelsetjenesten
- Foreta utredning og diagnostisering av personer med kognitiv svikt og demens etter henvisning fra fastlege eller spesialisthelsetjeneste
- Ha en sentral rolle i forhold til planlegging og gjennomføring av samtalegrupper for pårørende
- Veilede ansatte i egen kommune
- Samhandling og systemarbeid

- Foreta samtaler med syke og pårørende
- Klinisk forbedringsarbeid og kompetansebygging
- Bidra til spredning av erfaringer til andre kommuner

VIDERE ARBEID

- Etablere et tettere samarbeid med fastlegene omkring kartlegging og diagnostisering
- Innarbeide gode rutiner i demensteamet
- Lage en struktur der demensteamet bistår i saksutredning i forhold til vurdering av behov og tildeling av tjenester for personer med kognitiv svikt/demenssykdom.